

Gerçekleri Araştırma ve Yüzleşme Komisyonu
Türkiye Diyarbakır Cezaevi Gerçeğiyle Yüzleşiyor
Sempozyumu
Ankara, 22 Ocak 2011

Diyarbakır 5 no'lu Askerî Cezaevi
tarikiyle

Diyarbakır-İstanbul-Diyarbakır güzergâhı

Baskın Oran

baskinoran@gmail.com
www.baskinoran.com

Tarihsel, Ekonomik, Kültürel Önemiyle Diyarbakır

- - İÖ 3000'de Hurrilerden Osmanlı'ya, 26 medeniyet. Makbul yer; surlarından belli. Tahrip de olmamış (1515)
- Yolların kavşağında ve Dicle üstünde
 - K-G: Mezopotamya ile Anadolu
 - D-B: Çin ile Avrupa. İpek yolu
- Bölgenin diğer ekonomik-kültürel merkezlerine yakın (Urfa, Hasankeyf, Mardin)
- Gayrimüslimlerin yaşadığı yer.
 - 1882: Suriçi 6.793 gayrimüslim, 5.258 Müslüman
 - 1915'te bitti. Vali Dr. Reşid: «120.000 Ermeni sevk edilmiş, sevk edilecek Ermeni kalmamıştır» – 18 Eylül 1915)
- Kültür: Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Süryanice gazete ve dergiler (Peyman, Ghazi, Kewkeb D'i Medinho, Şifuro, Angakh Dikris .

Diyarbakır-İstanbul-Diyarbakır Sürecinde Kürtlük

- Teori: Ulusal bilinç ve Aydın
- Kürtlük bilincinin evreleri
 - 1) Jön Türklerden etkilenme
 - 2) Meşrutiyet'in özgürlük ortamından etkilenme
 - 3) Dağılma ortamından etkilenme
 - 4) 27 Mayıs zulmünden ve solcu ortamdan etkilenme
 - 5) 12 Mart ve 12 Eylül zulmünden etkilenme
 - 6) Ve, Diyarbakır 5 no'lu Askerî Cezaevi üzerinden Diyarbakır'a dönerek, **Türkiye'yi etkileme** .

1) Meşrutiyet Öncesi: Jön Türklerden Etkilenme (Beyler)

- Büyük olasılıkla İstanbul'a ilk gidenler: Aşiret Mektepleri (1892) talebesi
- İlk ideolojik kilometre taşı: Kürdistan gazetesi (1898)
 - Mikdat Mithat Bedirhan
 - İ-T'nin organı Meşveret'in (1895) sadece dört yıl ardından. Kurmanci+Türkçe
 - Temalar:
 - Çocuklarınızı Aşiret Mekteplerine gönderin
 - Hamidiye Alaylarına (1890) karşı çıkın
 - Abdülhamit baskısına direnin, Meşrutiyet isteyin
 - Jön Türklerle ve Ermenilerle dayanışma içinde olun
 - Mem-u Zin'den parçalar
- İlk kuruluş: Kürdistan Azmi Kavi Cemiyeti (1900)
- Seyit Abdülkadir'den Said-i Nursî'ye ve Cemilpaşazadelerden Kürt hamallara kadar önemli koloni.

2) Meşrutiyet: Özgürlük Ortamından Etkilenme (Beylerden, Bey Çocuklarına Geçiş)

- Bütün etnik gruplar için özgürlük ortamı. Kürt ümera şaşkın. Ama örgütleniyor:
 - 1908 Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti ve gazetesi. D'da şube
 - 1909 Kürtçe sözlük
 - 1910 Kürt Neşr-i Maarif Cemiyeti
- Tanınmış Kürt ailelerin oğulları girişimi ele alıyor: Hevî Kürt Talebe Cemiyeti (1912)
 - Roji Kürd
 - Hetavi Kürd
- Türkçü nutuklar: İsmail Gasprinski, Hamdullah Suphi. Türk Ocakları. Vilayat-ı Şarkiye terimi
- «Demek ki biz de Kürt'üz»
- 1913 Enver diktatörlüğü, 1914 «Dr. Fritz».

3) 1918 Mütareke: Dağılmadan etkilenme

- Herkes başının çaresine bakıyor: Laz Tekamül-ü Milli C., Türk Teali C., Şark-ı Karib Çerkesleri Temin-i Hukuk C.,...
- 1919 Kürdistan Teali Cemiyeti ve Jin dergisi
 - «Biz Jön Kürdler»
 - «Kürdüm, iftihar ediyorum»
 - «Mademki Nuh'un gemisi Cudi Dağında kaldı, Tufandan beri buradayız»
 - Efsanelerin, örgütün, kültürün, ortak dilin önemi (Daimi Lisan Encümeni)
 - Kawa ve ihtilal hakkı
 - «Askerlikle pekiştirilen Türkçe resmî dil baskı unsurudur»
 - **Kürt hamallar:** «İşçi kolonisi»
 - İş takibi
 - İngiltere'ye güven.

Ara Dönem: Milli Mücadele

- Kürtler ve Ankara: Erzurum K. 22/54, Heyeti Temsiliye 3/8
 - Din teması: Halifeyi kurtarmak
 - **Ermeni teması**
- İsyancılar: 1925 ve 1930. Hamidiye komutanları: K. Burjuva önderliğine ilk geçiş .

4) 27 Mayıs Sonrası: K. Burjuva Aydını Liderliđinin Başlaması

- Askerî baskılar
 - «Dađlı Türkler rahat durmazlarsa...»
 - «Size Kürt diyenin suratına tükürün»
 - 1.6.1960: 485 Kürt. 19.10.1960: 55 Ađa
 - Jandarma baskıları: 1967 ve 69 «Dođu Mitingleri»
- TİP içinde mücadele
- Soldan özerklik: DDKO (öđrenci, avukat, doktor, esnaf. Köylü yine yok)
 - Türkiyeli→ Türkiye Halkları
 - İç ve dış sömürge kavramı
 - Ezilen-ezen ulus milliyetçiliđi kavramı
 - 2000 yıllık tarih: Medler
 - Milli Mücadelede M. Kemal'in sözleri
- Dergiler
 - Özgürlük Yolu
 - Rızgari .

5) 12 Mart ve 12 Eylül Sonrası: Zulüm

6) Diyarbakır Cezaevi Zulmünün Yarattığı Bilinç

- Özal ekonomisi
- Uluslararası gelişmeler
- Diyarbakır 5 no'lu Askerî Cezaevi ve etkileri: Hareketin ilk defa kitlelere yayılışı.

Sonuç-1: Şemalar

- 1) Coğrafi Şema:
 - Kürtler, Kürtçülüğü, önce sadece üst sınıflar arasında ve İstanbul'u «kuluçka» biçiminde kullanarak geliştirdi. Kitleler hiç etkilenmedi.
 - Çıkış yerine, Diyarbakır'a «kesin dönüş» 1960'dan sonra başladı ve sonunda kitlelerin katılımını sürükledi. Bugün herkes D'a gidiyor.
- 2) Sınıfsal Şema: Beyler → Bey Oğulları → Küçük burjuva aydınları → Kitleler
- 3) Tematik Şema: İstanbul-Diyarbakır-İstanbul çizgisi, dönemin atmosferine göre işledi
 - 1876-1908: Abdülhamit'e karşı **Hürriyetçilik**
 - 1908-1918: Ermeni Ayrılıkçılığına karşı **Osmanlıcılık**
 - 1918-1919: **Bağımsızlıkçılık** (Bedirhaniler)
 - 1919-1922 Milli Mücadele'de Ankara'ya **yardım**
 - 1924-1938 ve 1960 sonrası: **Direniş**
 - 1984 sonrası: **Türkiye'yi Etkilemiş.**

Sonuç-2: Bundan Sonrası

- Grup Bilinci (GB) ve Ulusal Ekonomik Pazar (UEP) ilişkisi
 - $GB < UEP$ = Muhtemelen asimilasyon
 - $GB > UEP$ = Asimilasyon imkansızdır
 - Bir de refah yok ve baskı varsa («ideolojinin olumsuz işlevi»), GB kesinlikle daha da güçlenir
- Kürtler ve diğer Ezilmişler/Dışlanmışlar
 - Kürtler sadece kendileri için isterlerse, bu milliyetçiliktir ve büyük olasılıkla ikinci bir Ulus-Devlet'e götürür.
 - Kürtler bütün Ezilmişler/Dışlanmışlar için isterlerse, bunun adı İnsan Hakları'dır ve demokrasiye götürür.